

Kvinneorganisasjonenes rolle i levende bygder

Kunnskapsstatus utarbeidet for Norges Bygdekvinnelag

Litteraturgjennomgangen viser at kvinneorganisasjoner har en særskilt funksjon i distriktene. De fungerer som sosiale møteplasser, som arenaer for læring, mestring og engasjement, og som bindeledd mellom generasjoner.



KIRILL GURVICH
RÅDGIVER, KUN

Innledning og formål

Denne kunnskapsstatusen er utarbeidet for Norges Bygdekvinnelag som et grunnlag for videre strategisk arbeid fram mot landsmøtet i 2026. Målet er å samle og systematisere eksisterende forskning og kunnskap om kvinners tilhørighet, trivsel og deltakelse i bygdesamfunn, med særlig vekt på kvinneorganisasjonenes rolle som sosiale og samfunnsbyggende aktører.

Utgangspunktet for arbeidet er de demografiske endringene som preger distrikts-Norge, der mange lokalsamfunn står overfor både befolkningsnedgang, aldring og større avstander mellom folk og tjenester på grunn av økende sentralisering. Disse utviklingstrekkene utfordrer ikke bare lokale arbeidsplasser og velferdstjenester, men også frivilligheten og dens evne til å opprettholde levende fellesskap. For Bygdekvinnelaget, med deres 10 000 medlemmer og 400 lokallag, reiser dette spørsmål om hvordan organisasjonen best kan bidra til å styrke tilhørighet, trivsel og deltakelse i bygdene i årene framover.

Rapporten er strukturert rundt fire forskningsspørsmål som samlet belyser



sammenhengen mellom frivillighet, kjønnsdelte arenaer og kvinners livsvilkår i bygdene. Disse spørsmålene handler om hvilken rolle kvinneorganisasjoner spiller for å knytte kvinner i ulike aldre til bygdesamfunnet, hva som særpreger deres arbeid sammenlignet med ikke-kjønnsdelte organisasjoner, hvordan unge kvinner opplever trivsel og livskvalitet i distriktene, og til slutt hvilket behov som finnes for videre kunnskapsutvikling på feltet. Analysen bygger på både norsk og internasjonal litteratur og søker å identifisere mønstre, trender og kunnskapshull som er relevante for Bygdekvinnelagets strategiske arbeid videre. Rapporten skal gi en kunnskapsstatus som kan bidra til å styrke forståelsen av kvinners rolle og behov i dagens og framtidens bygdesamfunn.

Metoden1 bygger på en systematisk gjennomgang av norsk og internasjonal forskning om kvinneorganisasjoner og kvinners tilhørighet i bygdesamfunn. Materialet ble identifisert gjennom målrettede søk på norsk og engelsk og analysert ved hjelp av kvalitativ koding i to trinn – først deduktivt ut fra forskningsspørsmålene, deretter induktivt for å fange nye tema.

Demografiske utviklingstrekk i bygdene

Kvinner tilhørighet i bygdesamfunn må forstås i lys av de omfattende demografiske endringene som preger distriktene i dag. De siste tiårene har mange lokalsamfunn opplevd befolkningsnedgang, og befolkningen er preget av aldring og økende ubalanse mellom kvinner og menn. Disse utviklingstrekkene påvirker både arbeidsliv, frivillighet og sosiale relasjoner, og utgjør bakteppet for denne analysen av kvinneorganisasjoners rolle, betydning og av framtidige kunnskapsbehov.

Demografisk står distriktene overfor en markant aldring. Ifølge NOU 2020:15 (2020) vil antallet personer over 80 år i distriktene nesten dobles innen 2040, på toppen av en allerede eldre befolkning. Aldringen påvirker både arbeidsmarkedet, rekrutteringsgrunnlaget og tilgangen på velferdstjenester, og legger press på den yngre delen av befolkningen – særlig kvinnene – som ofte har ansvar for uformell omsorg og frivillig arbeid. Lorentzen (2010) peker på at eldre kvinner i stor grad bærer frivillig sektor i distriktene, noe som gjør rekruttering av yngre kvinner til en avgjørende utfordring for framtidig bærekraft. Vidickienė (2017) beskriver en global tendens der bygdene tappes for unge kvinner i større grad enn unge menn. Denne trenden gjenspeiles også i norske distriktskommuner, der kvinneunderskuddet særlig øker i aldersgruppen 20–44 år (Elvenes, 2010). NOU 2020:15 (2020) påpeker at kvinner flytter tidligere fra distriktene enn menn, noe som over tid skaper en ubalanse mellom kjønnene og påvirker både fødselstall, rekruttering og samfunnsliv. Resultatet er lokalsamfunn med en overvekt av eldre menn og en mangel på yngre kvinner, en utvikling Mortensholm (2014) omtaler som «forgubbing».

Nyere analyser viser en kjønn distriktseffekt og nyanserer bildet av hvorfor unge kvinner forlater distriktene. En norsk mixed methods-studie viser at jenter i mindre sentrale kommuner både oftere ser for seg å flytte og skårer lavere på flere indikatorer for psykososial trivsel enn gutter. Jo lenger ut i distriktene de bor, desto svakere blir jentenes sosiale velvære, opplevelse av å passe inn, selvilde og tilfredshet med egen kropp. Samtidig øker rapportert mobbing. Dette mønsteret, en lineær nedgang i jentenes psykososiale trivsel med økende grad av ruralitet, beskrives som en kjønn distrikts-effekt (Eriksen & Andersen, 2023). Studien utfordrer den etablerte forklaringen om at

utflytting først og fremst skyldes utdanningsambisjoner. I materialet er det nettopp jenter uten planer om høyere utdanning som i minst grad ønsker å bli, mens gutter uten utdanningsplaner oftere vil bli værende. For jentene ser «presset ut» i stor grad ut til å være sosialt og psykososialt begrunnet. Et tett og til dels kontrollerende ungdomsmiljø, smale normer for hva som er «normalt», erfaringer med utestengning og kroppspress, og få statusfylte lokale jobbmuligheter. De kvalitative intervjuene beskriver dette som et «giftig» sosialt klima, der sosial kontroll, kjønnete forventninger og lav terskel for stempling gjør det vanskelig å finne tilhørighet og rom for selvutfoldelse (Eriksen & Andersen, 2023).

«Maskuliniseringen» fører av bygdene til sosiale og kulturelle konsekvenser. Vidickienė (2017) viser at en overvekt av menn i yrkesaktiv alder kan gi negative utslag for livskvalitet og sosial dynamikk. Shucksmith (2004) beskriver hvordan tradisjonelle normer og arbeidsdelinger presser unge kvinner inn i «kvinnesysler», mens mannskulturen i flere lokalsamfunn fortsatt preger de uformelle maktstrukturene. Løken (2023) dokumenterer at «menn rekrutterer menn» – styrer og nettverk i bygdenæringene er fortsatt mannsdominerte, noe som gjør det vanskelig for kvinner å få lederroller eller politisk innflytelse.

Samtidig som unge kvinner flytter ut, blir bygdene i økende grad dominert av det Shucksmith (2004) kaller «powerful adult groups», nemlig ressurssterke, eldre innflyttere som ofte setter premissene for lokal utvikling. Dette kan føre til generasjonskonflikter om plass, ressurser og identitet, og bidrar til å forsterke inntrykket av bygda som et lite fleksibelt miljø for unge kvinner. De som velger å bli, eller vender tilbake etter utdanning, utfordrer ofte tradisjonelle kjønnsroller og risikerer å havne i marginale posisjoner. Løken (2023) beskriver en ny generasjon bygdekvinner som kombinerer fiskeri og omsorgsarbeid, et brudd med tradisjonelle forventninger, men gir også uttrykk for hvor krevende det kan være å etablere seg i mannsdominerte næringer.

Mønstrene som er beskrevet over fører til at kvinner ofte er underrepresentert blant beslutningstakere og overrepresentert i lavere posisjoner. Når bygdas økonomiske og sosiale strukturer ikke gir rom for reell utvikling og deltakelse, øker sannsynligheten for at unge kvinner flytter ut. Dermed oppstår en

selvforsterkende spiral, færre kvinner blir boende, færre barn blir født, og lokalsamfunnene blir stadig mer sårbare for aldring og avfolkning.

Bygdenes framtidige bærekraft henger tett sammen med kvinners muligheter til deltakelse, arbeid og tilhørighet. Kvinneorganisasjonene i distriktene har over tid hatt en sentral rolle i å skape møteplasser, fellesskap og sosial integrasjon, og de fortsetter å være viktige aktører i dette arbeidet. I det følgende kapitlet undersøkes hvilken rolle disse organisasjonene spiller i bygdesamfunnene, og hvordan de bidrar til å styrke kvinners posisjon og engasjement lokalt.

Del 1. Rolle av kvinneorganisasjoner i bygdesamfunn

Analysene viser bred enighet om at nettverk er en kjernefunksjon i kvinneorganisasjoner, både i Norge, Norden og internasjonalt. Nettverkene beskrives som uformelle sosiale relasjoner og trygge møteplasser som legger til rette for (re)sosialisering, integrering og utveksling av sosial kapital (Foster & Meinhard, 2005; Goldin et al., 2006; Tanwir & Safdar, 2013). Flere studier understreker den kompenserende funksjonen, nemlig nettverkene gir støtte, fellesskap og verdier som kvinner ofte savner i familie- eller vennekretser (Shepard, 2004; Little, 1957).

I norsk sammenheng viser forskning at kvinneorganisasjoner og -nettverk fungerer som møteplasser for erfaringsutveksling, kompetanseheving og personlig utvikling. Historiske kvinneforeninger har hatt en sterk sosial rolle, men nyere nettverk i Midt-Troms, Trøndelag og i fiskerinæringen illustrerer en profesjonalisering av nettverksarbeidet. Til de tradisjonelle funksjonene knyttet til fellesskap, støtte og sosialt liv, er det lagt til aktiviteter som fremmer sysselsetting, næringsutvikling og kompetanseoverføring (Elvenes, 2010; Løken, 2023). Dette viser hvordan nettverkene kan utvikle seg til å bli arenaer både for sosial støtte og for profesjonell vekst og deltakelse i arbeidslivet.

Samtidig viser flere forskere at nettverkene kan ha en dobbelt karakter. De gir trygghet og fellesskap, men kan også begrense muligheter ved å forsterke tradisjonelle kjønnsroller og sosiale kontrollmekanismer (Shucksmith, 2004). Nettverkene fremstår ikke bare som en sosial, men også som en økonomisk ressurs. Flere forfattere viser hvordan organisasjoner og nettverk gir kvinner adgang til nye arbeidsmuligheter, fra småskalaproduksjon til lederroller i lokalsamfunn og næringsliv (Vidickienė,

2017; Elvenes, 2010; Løken, 2023). Forskningen peker på en tydelig forskjell mellom det nasjonale arbeidsmarkedet, som preges av utdanning, karriere og høyere lønn, og det lokale arbeidsmarkedet, som ofte er mer usikkert, lavtlønnet og avhengig av personlige nettverk. I denne sammenhengen fungerer kvinneorganisasjonene som viktige mellomledd ved å tilby støtte, informasjon og kontaktflater som gir kvinner tilgang til både arbeid og kompetanseutvikling. Flere nyere studier viser at nettopp slike nettverk bidrar til at kvinner får innpass i lokale næringer og lederroller i ellers mannsdominerte miljøer (Elvenes, 2010; Løken, 2023).

Flere studier viser også at nettverkene åpner for kvinners deltakelse i tradisjonelt mannsdominerte arenaer, som fiskeri og lokalpolitikk, ved å tilby kurs, styreopplæring og mulighet til å bygge profesjonelle kontakter (Elvenes, 2010; Løken, 2023). Dette illustrerer den norske profesjonaliseringen av kvinnenettverkene, hvor de tradisjonelle sosiale funksjonene utvides til å inkludere sysselsettingsrettede tiltak. Samtidig har kvinneorganisasjonene lange tradisjoner med å skape lokale inntektsmuligheter gjennom husflid og småskalaproduksjon, noe som har hatt både økonomisk og sosial betydning (Weinberger & Jütting, 2001; Lorentzen 2010). Også frivilligsentralene har bidratt til slike initiativ, ofte drevet fram av kvinner selv (Andersen, 2016).

Internasjonalt trekkes økonomiske støttefunksjoner frem, der organisasjoner tilbyr sykeforsikring, juridisk hjelp og spare- og låneordninger som gir medlemmene en grunnleggende økonomisk trygghet (Little, 1957). Dette understreker at kvinneorganisasjoner ikke bare er sosiale fellesskap, men også institusjoner som bidrar til kvinners økonomiske selvstendighet.

Forskerne identifiserer mentorrollen i kvinneorganisasjoner som en prosess der kunnskap og erfaring overføres fra lokalsamfunnet til nyankomne kvinner. I motsetning til nettverksfunksjonen, som ofte handler om profesjonell kompetanseheving og erfaringsdeling, dreier mentoring seg om sosial, tradisjonell, kulturell og personlig kunnskap – det som knytter sammen lokalbefolkning og tilflyttere, samt yngre og eldre generasjoner (Løken, 2023). Foster og Meinhard (2005) viser at kvinneorganisasjoner gir nykommere en stemme og støtte i møte med samfunnet, samtidig som de bidrar til å bygge selvtillit og sosial trygghet (Elvenes, 2010; Shepard, 2004).

Mentoring kan dermed forstås som en av de viktigste mekanismene hvor nettverksfunksjonen realiseres. Gjennom veiledning, støtte og fellesskap blir kvinnene både integrert i lokalsamfunnet og styrket i sin egen rolle – noe som gjør mentoring til en sentral form for empowerment.

I kvinneorganisasjonenes kontekst fungerer *empowerment* både som et virkemiddel og et resultat – et redskap for å forebygge ensomhet, styrke trivsel og fremme psykisk helse (Vollum, 2024; Løken, 2023). Ifølge Løken (2023) opplever medlemmene en følelse av trygghet og avlastning når de omgis av andre kvinner i organisasjonen. Vollum (2024) understreker at dette i særlig grad gjelder unge kvinner, for dem bidrar deltakelse i slike fellesskap til å bryte sosial isolasjon og skape en følelse av å være del av noe større. Også Andersen (2016) peker på at kvinneorganisasjoner og frivilligsentraler gir deltakerne en konkret opplevelse av fellesskap, gjennom både sosiale og fysiske møteplasser. Kvinneorganisasjonene fungerer dermed ikke bare som arenaer for deltakelse og kompetanseutvikling, men også som rom for sosial støtte, mestring og bedre psykisk helse.

Gjennom analysen fremkommer det at kvinneorganisasjoner i bygdene ikke bare er sosiale møteplasser, men dynamiske sosiale institusjoner som fremmer tilhørighet, selvstendighet og psykisk velvære, og som dermed aktivt bidrar til å forankre kvinner i alle aldre i bygdesamfunnet. Kvinneorganisasjonene spiller rollen som brobyggere mellom generasjoner og skaper arenaer der sosial, kulturell og profesjonell kunnskap deles og videreføres. Samtidig bidrar de til å gjøre bygda til et mer attraktivt og inkluderende sted å bo ved å kombinere tradisjonelle fellesskapsverdier med nye former for kompetanseheving, entreprenørskap og sosial støtte.

Del 2. Hva skiller kvinneorganisasjoner fra blandede frivillige organisasjoner?

Flere av de analyserte studiene viser hva som gjør kvinneorganisasjoner unike sammenlignet med blandede frivillige organisasjoner. Først og fremst skaper de trygge sosiale rom der kvinner kan møtes uten frykt for vurdering eller stigmatisering. Shepard (2004) beskriver hvordan slike møteplasser tidligere ga kvinner en opplevelse av sikkerhet og frihet fra det dømmende blikket som ofte preget små lokalsamfunn.

Selv om normene i bygdene har endret seg over tid, viser nyere forskning at sosial kontroll og forventninger til kjønnsroller fortsatt kan påvirke kvinners trivsel og handlingsrom. Eriksen og Andersen (2023) identifiserer et «kjønnet distriktsfenomen» der særlig jenter opplever normpress, begrensede muligheter og frykt for å skille seg ut, noe som bidrar til at mange ønsker å flytte fra lokalsamfunnet. Løken (2023) fremhever at kvinneorganisasjoner, i motsetning til mannsdominerte arenaer, kan gi medlemmene en sterkere følelse av likeverd og redusere risikoen for sosial sårbarhet. Lorentzen (2010) understreker at slike miljøer tilbyr tydelige rammer og sosiale normer som gjør det enklere for kvinner å være seg selv, be om hjelp og diskutere sensitive temaer som foreldreskap, eldreomsorg, kvinnehelse og kjønnsroller – temaer som fortsatt kan være vanskelige å ta opp i mer blandede sammenhenger.

Et annet særtrekk ved kvinneorganisasjonene er at de retter seg mot kvinners egne behov. De tematiserer spørsmål som ellers får lite oppmerksomhet i blandede organisasjoner, som barnepass, omsorg, kvinnehelse og kjønnsbalanse i arbeidslivet (Løken, 2023). Vidickienė (2017) argumenterer for at politikk og organisasjonsliv må flytte fokus mot kvinners reelle behov og roller i dagens postindustrielle økonomi, mens Weinberger og Jütting (2001) viser hvordan kvinneorganisasjoner fungerer som kollektive plattformer som styrker kvinners forhandlingsposisjon i lokalsamfunn, næringsliv og politikk.

Flere forskere peker også på empowerment-aspektet ved kjønnsdelte organisasjoner. De gir kvinner mulighet til å prøve seg i lederroller og bygge selvtillit i trygge omgivelser (Lorentzen 2010). Dette bidrar både til personlig utvikling og til større deltakelse i lokalpolitikk og arbeidsliv. Vidickienė (2017) viser i tillegg hvordan kvinner, gjennom slike arenaer, utvikler økonomisk selvstendighet og innovative former for entreprenørskap.

I flere lokalsamfunn ser vi nye nettverk av yngre kvinner som eksplisitt orienterer seg mot næringsliv, styreverv og profesjonell utvikling. Disse nettverkene bygger videre på tradisjonen med sosiale møteplasser, men legger større vekt på kompetanseoverføring, synliggjøring av rollemodeller og tilgang til posisjoner i lokalt næringsliv og beslutningsarenaer. Norske eksempler viser hvordan nettverk og kurs åpner veien til styrer, styringsgrupper og innflytelse i

(Elvenes, 2010; Løken, 2023), og nyere studier bekrefter at slike målrettede fellesskap kan gi kvinner bedre tilgang til informasjon, referanser og muligheter enn det formelle apparatet alene (Løken 2023).

Dette peker på et mulig strategisk skifte også for bygdekvinnelaget, fra primært sosiale og tradisjonsbærende aktiviteter til en tydeligere todeling der de sosiale møteplassene videreføres, samtidig som det bygges egne «stige-trinn» for yngre kvinner inn i arbeids- og samfunnsliv. Mentorordninger, styre- og ledertrening, prosjektutvikling og koblinger til lokale arbeidsgivere kan integreres som en naturlig del av lagarbeidet uten å miste verdien av mat- og kulturtradisjoner som grunnlag for fellesskap og rekruttering.

I følge av UngData-analysene skapes tilknytning når unge opplever å passe inn sosialt, har arenaer for deltakelse og ser realistiske veier videre der de bor (Eriksen & Andersen, 2021). Den nyere studien om en «kjønnet distrikts-effekt» viser at jenters ønske om å flytte henger tett sammen med lavere sosialt velvære og smalere normer i de minst sentrale kommunene (Eriksen & Andersen, 2023). Profesjonelt orienterte kvinnenettverk kan her fungere som avlastende strukturer, de utvider handlingsrommet, gir alternative tilknytningsformer og tilbyr konkrete, statusfylte roller lokalt. Slik kan de både styrke tilhørighet og redusere push-faktorene som gjør at unge kvinner ønsker seg bort.

Eriksen og Andersen (2021) viser at unges tilknytning formes i skjæringspunktet mellom sosiale og geografiske forhold. Med utgangspunkt i deres tematiske vektlegging og den bredere litteraturen om stedstilknytning kan tilhørighet i distriktene operasjonaliseres i en enkel tre-nivå modell: et geografisk nivå som handler om forholdet mellom mennesker og de fysiske rammene for hverdagsliv, bosted, nærmiljø, region, tilgang til tjenester, møteplasser og transport; et sosialt nivå som omfatter relasjoner, nettverk og deltakelsesarenaer fra vennekretser og lag til mentorfellesskap og styreverv; og et identitets- eller affektivt nivå som beskriver opplevelsen av å høre til, lokal stolthet og personlig identifikasjon med stedet. I praksis virker nivåene gjensidig forsterkende, gode og tilgjengelige steder skaper forutsetninger for at sosiale bånd kan oppstå og vedlikeholdes; sterke sosiale bånd gjør at folk bruker steder aktivt og finner arenaer for deltakelse; og over tid kan slike erfaringer modne til

identitetsmessig tilknytning, der man kjenner seg hjemme og ønsker å investere i lokalsamfunnet. For Bygdekvinnelaget kan modellen fungere som en enkel designlogikk for tiltak – først å sikre gode stedlige rammer, deretter å dyrke relasjoner og nettverk, og til slutt å bygge identitet og stolthet gjennom synliggjøring av kvinners innsats lokalt (Eriksen & Andersen, 2021).

Til slutt fremhever flere forfattere at kvinneorganisasjoner ofte viser høyere grad av effektivitet enn blandede organisasjoner. Fordi de arbeider med en klart definert målgruppe og et felles verdigrunnlag, har de en tydeligere agenda og større nærhet til medlemmenes behov (Vidickienė, 2017; Shepard, 2004). Dette gjør dem i stand til å handle raskere og mer målrettet, og å utvikle løsninger som faktisk gagnar kvinnene de representerer. Kvinneorganisasjoner skiller seg fra blandede frivillige organisasjoner ved at de skaper trygge og ikke-dømmende arenaer der kvinner kan dele erfaringer og styrke hverandre. De retter seg mot temaer og behov som ofte blir oversett i blandede og bidrar til økt selvtillit, ledererfaring og økonomisk selvstendighet. Fordi de har en tydelig målgruppe og felles verdigrunnlag, arbeider kvinneorganisasjonene mer målrettet og effektivt for å fremme kvinners interesser og deltakelse i lokalsamfunnet.

Del 3. Muligheter og utfordringer for unge kvinner i distriktene

Utviklingen av digitale og steduavhengige yrker har gjort distriktene mer attraktive som steder for etablering og samhandling. Vidickienė (2017) beskriver bygdene som et gunstig miljø for nyskaping og samarbeid, der oppstartsbedrifter og små virksomheter kan vokse frem. Når arbeid i større grad kan utføres uavhengig av geografisk plassering, blir distriktene attraktive gjennom lavere boutgifter, tryggere nærmiljø for både voksne og barn (Vollum, 2024) og et sosialt fellesskap der «alle kjenner alle» (Shepard, 2004; Myhr, 2021).

Naturen, nærheten til familie og venner samt et roligere tempo gir grunnlag for en sunnere og mer aktiv livsstil (Suliburska et al., 2012; Karlsen & Myreng, 2021). Samtidig viser Myhr (2021) og NOU 2020:15 (2020) at pandemien styrket mulighetene for digital deltakelse og sosial kontakt i distriktene. Digitale møteplasser, hjemmekontor og bedre tilgang til helsetjenester gjør det enklere å kombinere liv i distriktene med sosiale og profesjonelle nettverk

Fraflytting er fortsatt den største utfordringen for unge kvinner i distriktene. Arbeidslivet i distriktene er fortsatt preget av en tydelig kjønnsdeling mellom offentlig og privat sektor. Kvinner arbeider i langt større grad enn menn innen helse-, omsorgs- og utdanningssektoren, mens privat næringsliv, særlig innen landbruk, fiske og tekniske yrker, forblir mannsdominert. Denne strukturen kan gjøre det vanskeligere for unge kvinner å finne relevante karriereveier dersom de ønsker å bo og arbeide i bygde-Norge. Flere forskere peker på at nettopp denne skjevfordelingen bidrar til den vedvarende «flukten fra bygda», der kvinner i større grad enn menn søker utdanning og arbeid i byene (Eriksen & Andersen, 2021). Shucksmith (2004) viser at dette ikke bare er et individuelt valg, men et systemisk problem, unge kvinner må forlate bygda for å ta høyere utdanning, og finner deretter arbeid i byene, hvor arbeidsmarkedet er mer kvinnetilpasset (Eriksen & Andersen, 2021). Dette skaper en negativ spiral som fører til tap av kvinner i fruktbar alder og dermed svekket demografisk bærekraft (Elvenes, 2010). I tillegg opplever mange unge kvinner livsstilsrelaterte begrensninger, som begrenset matvareutvalg, få fritidstilbud og mangel på møteplasser (Suliburska et al., 2012). Shepard (2004) beskriver dessuten hvordan sosial kontroll og mangelen på anonymitet – et «liv under mikroskop» – skaper sårbarhet og hemmer selvutfoldelse. Når unge kvinner føler seg overvåket eller sosialt begrenset, reduseres trivselen og ønsket om å bli værende. Shucksmith (2004) støtter dette perspektivet og peker på hvordan mangel på fysiske rom for ungdom og konstant voksenkontroll svekker opplevelsen av frihet. For mange unge kvinner blir derfor utflytting den mest realistiske måten å realisere egne behov, verdier og identitet på.

Unge kvinners trivsel i bygdene avhenger av balansen mellom fellesskap og frihet. Natur, trygghet og sosiale bånd bidrar positivt til livskvalitet, mens begrensede jobbmuligheter, sosial kontroll og mangel på møteplasser fungerer som sterke drivkrefter for utflytting. Mulighetene for å bli værende øker når kvinner finner mening, deltakelse og utviklingsrom, både gjennom arbeid, digitale løsninger og kvinneorganisasjoner som styrker tilhørighet og handlingsrom.

Del 4. Behov for ny kunnskap om kvinners tilhørighet i bygdene

Som tidligere deler av dette notatet har vist, er unge

kvinners trivsel og tilhørighet en av de mest sentrale utfordringene for bygdesamfunn og et viktig arbeidsfelt for kvinneorganisasjonene lokalt. Til tross for dette, peker flere studier på at forskningen på kvinner under 30 år i distriktene er svært begrenset og fragmentert. Det mangler både systematisk kunnskap om deres behov, motivasjon, utdanningsvalg og framtidsperspektiver, samt innsikt i hvordan kjønn og alder påvirker deltakelse i lokalsamfunn og frivillige organisasjoner (Vidickienė 2017).

Vidickienė (2017) understreker at kjønnsanalyser av bygdesamfunn utenfor landbruket i stor grad uteblir, og etterlyser forskning som tar for seg unge, utdannede kvinner i en post-industriell kontekst. Løken (2023) trekker frem behovet for mer kunnskap om hvordan yngre kvinner finner veien inn i valgkomiteer, styrearbeid og lokale beslutningsprosesser, et tema som henger tett sammen med det vi tidligere har omtalt som «empowerment-dimensjonen» ved kvinneorganisasjonene.

Shepard (2004) påpeker på et mer generelt nivå at forskning på livs- og karriereutvikling blant unge i rurale områder har vært forsømt, til tross for at slike studier kan kaste lys over hvordan unge kvinner navigerer mellom lokale forventninger, utdanning og arbeidsliv. Dette samsvarer med tidligere diskusjoner i notatet om hvordan unge kvinner ofte opplever begrensede muligheter for identitetsutforskning og selvrealisering i små samfunn.

Et annet tydelig kunnskapshull handler om digitaliseringens rolle. Som vist tidligere, kan digitale løsninger og stedsuavhengige arbeidsplasser bidra til å senke terskelen for deltakelse i bygdelivet og gjøre distriktene mer attraktive for kvinner. Likevel finnes det lite forskning på hvordan digitale arenaer faktisk påvirker kvinners tilhørighet, nettverk og deltakelse (Løken 2023). Denne typen kunnskap vil være avgjørende for å utvikle tiltak som både bygger sosiale fellesskap og fremmer kompetanseutvikling i distriktene.

Når det gjelder den politiske dimensjonen, understreker flere kilder at det trengs bedre kobling mellom forskningskunnskap og praktisk politikk. Vidickienė (2017) og Foster & Meinhard (2005) argumenterer for at kvinneorganisasjoner bør forstås som en egen kategori av frivillige organisasjoner, med

særegne behov og forutsetninger for finansiering og deltakelse. NOU 2020:15 (2020) og Karlsen & Myreng (2021) peker på at distriktsutvikling må bygge på fleksible og lokalt forankrede tiltak, der kommuner prioriterer møteplasser, fleksible arbeidsmuligheter og kulturtilbud rettet spesielt mot kvinner.

Til slutt fremhever flere forskere behovet for langsiktige studier som undersøker effektene av deltakelse i kvinneorganisasjoner over tid, både når det gjelder sosial kapital, psykisk helse og rekruttering til arbeids- og samfunnsliv. Uten slik kunnskap er det vanskelig å vurdere hva som faktisk virker, og hvordan ulike former for organisering kan bidra til å styrke kvinners tilhørighet i bygdene (Lorentzen 2010).

UngData-undersøkelsen som viste at utflytting i stor grad hang sammen med følelse av tilhørighet, hadde oppsiktsvekkende pekere om jenters trivsel i rurale strøk. I materialet er det nettopp jenter uten planer om høyere utdanning som i minst grad ønsker å bli, mens gutter uten utdanningsplaner oftere vil bli værende. For jentene ser «presset ut» i stor grad ut til å være sosialt og psykososialt begrunnet, og bunnet i at det er vanskelig å finne tilhørighet og rom for selvutfoldelse (Eriksen & Andersen 2023). Sett i lys av rapportens øvrige funn peker dette mot et tydelig kunnskapsbehov, nemlig mer forskning som kobler kjønnsroller, klasse og psykososiale mekanismer til unge kvinners tilhørighet i distriktene, og som tester tiltak som faktisk kan styrke sosial inkludering lokalt. Her er kvinneorganisasjonenes rolle relevant å undersøke systematisk, som trygge møteplasser og mentorarenaer som kan dempe sosial kontroll, bygge mestring og skape alternative veier inn i lokalt arbeids- og samfunnsliv.

Samtidig er det et relevant, men ofte underbelyst, perspektiv å vurdere kvinners tilhørighet i bygdene i sammenheng med landbruket og de tradisjonelle primærnæringene. Historisk har organisasjoner som Bygdekvinnelaget hatt tette bånd til landbruket, og selv om de i dag søker å representere et bredere spekter av kvinner i distriktene, er landbruket fortsatt en viktig arena for mange. Forskning viser at kvinner som driver eller er del av familiebruk, ofte møter en dobbel arbeidsbelastning og kjønnete forventninger knyttet til arbeidsdeling og beslutningsmyndighet. Bjørkhaug og Blekesaune (2007) viser hvordan jordbruksarbeid i økende grad har blitt «maskulinisert», ved at menn i større grad definerer kjerneaktivitetene i driften, mens kvinner tar mer

støtteorienterte roller. Heggem og Bjørkhaug (2006) fremhever samtidig at kvinnelige bønder ofte møter forventninger om å tilpasse seg eksisterende driftskulturer fremfor å utfordre dem. Regjeringen (2023) har på sin side understreket at flere kvinner i dag overtar og driver gårdsbruk, og at dette er viktig for å opprettholde levende lokalsamfunn. Å forstå kvinners tilhørighet i bygdene krever derfor at forskning også inkluderer spørsmål om kjønn, eierskap og arbeidsdeling i landbruket, samt hvilken rolle kvinneorganisasjoner kan ha i å støtte denne gruppen. Sett gjennom tre-nivå modellen er det behov for studier som både måler og prøver ut tiltak på hvert nivå. På det geografiske nivået bør forskningen undersøke hvordan tilgjengelighet til møteplasser, transportløsninger og digitale arenaer faktisk påvirker kvinners deltakelse og vilje til å bli. På det sosiale nivået trengs evalueringer av strukturerte nettverk, mentorpar og styre- og lederopplæring, med vekt på effekter for jobbutfall, trivsel og lokalt engasjement. På identitetsnivået er det relevant å studere hvordan rollemodeller, historiefortelling og synliggjøring av kvinners bidrag påvirker tilhørighet over tid. I tillegg bør sektorvise analyser – særlig innen landbruk, fiskeri og tekniske fag – avdekke kjønnsdelte barrierer og vise hvordan kvinneorganisasjoner kan koble kvinner til arbeidsgivere, eierskap og beslutningsarenaer (Eriksen & Andersen, 2021; Heggem & Bjørkhaug, 2006; Bjørkhaug & Blekesaune, 2007; Regjeringen, 2023).

Det samlede kunnskapsgrunnlaget viser et tydelig behov for oppdatert og mer målrettet forskning om kvinners tilhørighet i bygdesamfunn. Spesielt mangler det kunnskap om unge kvinners erfaringer, motivasjoner og deltakelsesformer, om hvordan digitalisering påvirker deres muligheter, og om de langsiktige effektene av kvinneorganisasjonenes arbeid.

Del 5. Internasjonale perspektiver og lærdommer for Norge

Utfordringene og mulighetene knyttet til kvinners deltakelse og tilhørighet i distrikt/bygd samfunn er ikke særnorske fenomen. Mange av de samme trendene slik som aldring, fraflytting, skjev kjønnsbalanse og behovet for nye sosiale møteplasser går igjen på tvers av land og regioner. Derfor kan det være nyttig å se mot internasjonale erfaringer for å forstå hvordan kvinneorganisasjoner i andre land har bidratt til sosial inkludering, lokal utvikling og likestilling.

Utfordringene og mulighetene knyttet til kvinners deltakelse og tilhørighet i distrikt/bygd samfunn er ikke særnorske fenomen. Mange av de samme trendene slik som aldring, fraflytting, skjev kjønnsbalanse og behovet for nye sosiale møteplasser går igjen på tvers av land og regioner. Derfor kan det være nyttig å se mot internasjonale erfaringer for å forstå hvordan kvinneorganisasjoner i andre land har bidratt til sosial inkludering, lokal utvikling og likestilling.

I de nordiske landene har kvinneorganisasjoner lenge vært sentrale i utviklingen av lokalsamfunn og demokratiske bevegelser. I Sverige ble for eksempel Fredrika Bremerforbundet og Föreningen för kvinnans politiska rösträtt viktige drivere for stemmerett og kvinners rettigheter (Hoel & Taube, 2012). Også i Finland har lokale kvinneforeninger hatt en tydelig rolle i å kombinere sosialt fellesskap med samfunnsbygging og kunnskapsdeling, en modell som på mange måter ligner den norske bygdekvinnetradisjonen. Disse erfaringene viser betydningen av kontinuitet, institusjonell forankring og politisk legitimitet i kvinnenettverk, og understreker hvordan små lokale initiativ kan få nasjonal betydning over tid.

Fra Canada finner vi flere lærdommer som er direkte relevante for Norge. Shepard (2004) og Foster & Meinhard (2005) viser at kvinnespesifikke organisasjoner i Canada har hatt en nøkkelrolle i å skape trygge sosiale rom for kvinner, både blant unge og blant urfolks- og innvandrer miljøer. Disse organisasjonene arbeider parallelt med sosiale og økonomiske spørsmål, og legger vekt på trivsel, mentorordninger og personlig utvikling. Shepard (2004) fremhever særlig betydningen av læringsprosesser som bygger på relasjoner, erfaring og tillit, et prinsipp som minner om strukturen i mange norske kvinneorganisasjoner. Hun viser til at urfolkskvinnens nettverk i Canada har inspirert lokale initiativ i Norge, blant annet gjennom å vise hvordan frivillighet kan styrke lokalsamfunn og bidra til sosial bærekraft.

I flere europeiske land har EU-prosjekter vært avgjørende for å finansiere kvinneorganisasjoner og styrke kvinners økonomiske deltakelse i distriktene. Gjennom ulike programmer har distriktskvinner fått midler til kompetanseheving, etablering av næringsprosjekter og utvikling av lokale nettverk

(Lorentzen 2010). Dette viser hvordan målrettede økonomiske ordninger kan stimulere til både sosial og økonomisk inkludering, og peker på verdien av å kombinere likestillingspolitikk med næringsutvikling. Vidickienė (2017) argumenterer samtidig for at europeisk distrikts- og likestillingspolitikk fortsatt preges av et «industrielt tankesett» og manglende kjønnsintegrering. For Norge innebærer dette en lærdom om å utvikle en mer helhetlig politikk for distriktskvinner, der likestilling, trivsel og næringsutvikling sees som gjensidig forsterkende prosesser.

Et historisk og antropologisk perspektiv finner vi hos Little (1957), som viser at frivillige kvinneorganisasjoner historisk har oppstått som en naturlig respons på sosial omstilling og oppløsning av tradisjonelle fellesskap. Frivilligheten fungerer som et sosialt tilpasningsverktøy i perioder med endring, urbanisering og migrasjon. Denne innsikten bekrefter at også norske kvinneorganisasjoner kan forstås som en del av en større global tradisjon, der fellesskap og sosial støtte fungerer som motvekt til strukturell isolasjon og individualisering. Et annet relevant perspektiv kommer fra India, hvor myndighetene formelt har anerkjent frivillige organisasjoner som partnere i utviklingsarbeid. Gjennom statlige femårsplaner har over 200 programmer gitt kvinne- og grasrotorganisasjoner direkte tilgang til midler for lokal utvikling (Ali 2023). Dette representerer et tydelig eksempel på hvordan staten kan gå fra å se frivilligheten som et supplement til å behandle den som en integrert del av samfunnsutviklingen.

De internasjonale erfaringene viser at kvinneorganisasjoner spiller en avgjørende rolle i å bygge sosial kapital, skape møteplasser og styrke kvinners deltakelse i lokalsamfunnene. I land som Sverige, Canada og India har slike organisasjoner fått en tydelig posisjon som både sosiale og samfunnsbyggende aktører, midler og offentlig anerkjennelse. Erfaringene peker på at langsiktig statlig støtte og institusjonell forankring er avgjørende for at kvinneorganisasjoner skal kunne bidra til varige endringer, både sosialt og økonomisk. Samtidig viser flere studier at koblingen mellom sosial trivsel og økonomisk utvikling må forstås som gjensidig forsterkende prosesser, der fellesskap, trygghet og læring legger grunnlaget for lokal verdiskaping.

Et sentralt trekk i de mest vellykkede modellene

er at mentorordninger og erfaringsbasert læring brukes som bærende prinsipper, noe som bidrar til å bygge selvtillit og kompetanse blant kvinner i ulike livsfaser. Dessuten fremheves betydningen av politikk som anerkjenner kjønn som en relevant dimensjon i distrikts- og næringsutviklingen, og som tilrettelegger for at kvinner får reell innflytelse i planlegging og beslutningsprosesser. For Norge innebærer dette en tydelig lærdom, dersom kvinneorganisasjonene fortsatt skal være en drivkraft i bygdesamfunnene, må de ikke forstås bare som sosiale fellesskap, men som strategiske aktører i distriktsutviklingen. Det krever at de får tilgang til stabile ressurser, forskningsbasert kunnskap og tydelig politisk forankring.

Funnene i rapporten, sammen med den kjønnete distrikts-effekten dokumentert hos Eriksen og Andersen (2021, 2023), tilsier at Bygdekvinnelaget med fordel kan videreutvikle sitt arbeid i en mer profesjonalisert retning, uten å gi slipp på de sosiale og kulturelle kvalitetene som har båret organisasjonen. En slik utvikling kan begynne med å gjøre deltakelse praktisk mulig i hverdagen, nemlig sikre forutsigbare møteplasser i samarbeid med kommuner, legge til rette for barnepass og transport der avstander er store, og supplere fysiske samlinger med hybride formater som reduserer terskelen for å være med. Når rammene er på plass, kan nettverkene systematisk brukes som broer til arbeids- og samfunnsliv. Det innebærer å etablere en mentorbank med lokale og eksterne mentorer, tilby målrettet styre- og lederopplæring som gir meritterbare ferdigheter, og inngå partnerskap med arbeidsgivere, næringsforeninger og NAV for å åpne dører til praksis, deltidsstillinger, styreverv og prosjektarbeid. I mannsdominerte næringer – særlig landbruket, men også fiskeri og tekniske fag – kan egne faglige møteplasser, gårds- og bedriftsbesøk samt veiledning om medeierskap og generasjonsskifte gi kvinner tilgang til kunnskap, nettverk og innflytelse som i dag er ujevnt fordelt (Heggem & Bjørkhaug, 2006; Bjørkhaug & Blekesaune, 2007). Samtidig bør identitets- og stolthetsdimensjonen ivaretas ved å synliggjøre lokale rollemodeller og fortellinger om kvinners bidrag i næringsliv, frivillighet og politikk. Regelmessige markeringer og publikasjoner – i lokalpresse og digitale kanaler – kan normalisere kvinnelig ledelse og eierskap og dermed styrke opplevelsen av å høre til. For å bygge kunnskapsgrunnlag anbefales det å etablere et lite antall pilotkommuner med ulike distriktsprofiler, der

tiltakene fases inn og evalueres før og etter, langs de tre nivåene i modellen. Samarbeid med universitets- og høyskolesektoren kan sikre systematiske effektstudier av mentorordninger, nettverksbygging og jobbkoblinger, inkludert delstudier i landbruket som fanger opp eierskap, arv og partnermedvirkning. Årlige, enkle resultattavler som rapporterer utviklingen i deltakelse, trivsel, jobbutfall og bli-vilje, vil gi transparens, læring og politisk gjennomslag. Slik kan Bygdekvinnelaget – i tråd med organisasjonens vilje til fornyelse – posisjonere seg som en strategisk node for nettverk, ansettelser og lokal verdiskaping, i særlig grad der landbruket fortsatt er en bærende næring og der kjønnsdimensjonen i liten grad er belyst i forskningen.

Avslutning

Litteraturgjennomgangen viser at kvinneorganisasjoner har en særskilt funksjon i distriktene. De fungerer som sosiale møteplasser, som arenaer for læring, mestring og engasjement, og som bindeledd mellom generasjoner. I mange bygder utgjør de et fellesskap som holder bygda sammen, som motvirker utenforskap og skaper rom for deltakelse på tvers av alder, bakgrunn og erfaring.

De siste årene ser vi samtidig en utvikling der nye nettverk dannes av yngre kvinner som ønsker å styrke sin posisjon i arbeids- og samfunnslivet. Disse nettverkene bygger på tradisjonene fra kvinneorganisasjonene, men har et tydeligere fokus på kompetanseheving, profesjonelle kontakter og lokal verdiskaping. De viser hvordan kvinnefellesskap kan være både sosiale og strategiske og hvordan bygdekvinnelaget kan hente inspirasjon til å kombinere trivsel og tradisjon med karriereutvikling og samfunnspåvirkning (Elvenes 2010; Løken 2023; Eriksen & Andersen 2023).

Samtidig peker forskningen på at frivilligheten står i en krevende situasjon. En aldrende medlemsmasse, digitalisering og endrede livsformer stiller nye krav til organisasjonenes arbeidsformer og evne til å fornye seg. Flere studier viser at unge kvinner under 30 år er lite representert i både forskning og organisasjonsliv i distriktene, men dette henger også sammen med at mange av dem flytter ut i forbindelse med utdanning og de første årene i arbeidslivet. Utdanningsgapet mellom kvinner og menn i distriktene øker, og mens menn i større grad blir igjen lokalt, tar mange kvinner høyere utdanning i byene og får sitt første fotfeste

der (Eriksen & Andersen 2023; NOU 2020:15, 2020). Dette betyr at kvinneorganisasjonene i bygdene ikke bare står overfor en rekrutteringsutfordring, men også et strukturelt fravær av unge kvinner i lokalmiljøet. For bygdekvinnelaget innebærer dette et dobbelt oppdrag, å bevare den tradisjonelle rollen som sosialt fellesskap og kulturbærer, samtidig som organisasjonen utvikles som en moderne aktør for likestilling, kompetansebygging og lokal samfunnsutvikling. Kvinneorganisasjoner må derfor forstås ikke bare som sosiale fellesskap, men som strategiske noder i distrikts Norge med potensial til å påvirke både folkehelse, trivsel og arbeidsliv.

Kunnskapsstatusen viser også at det er behov for mer forskning på hvordan nye digitale arenaer, fleksible møteformer og mentorordninger kan bidra til å rekruttere yngre kvinner og skape mer inkluderende former for deltakelse. Samtidig må de tradisjonelle kvalitetene som trygghet, lokalt fellesskap og praktisk kunnskap bevares. Slik peker helheten av forskningen mot et dobbelt behov å fornye og å forankre. Bygdekvinnelagets framtidige rolle kan styrkes ved å bygge videre på tradisjonen for fellesskap og frivillighet, men også ved å åpne for nye former for deltakelse, samarbeid og kunnskapsutvikling som kan sikre organisasjonens relevans i et samfunn i endring.

Footnote

1. Arbeidet bygger på en systematisk gjennomgang av norsk og internasjonal litteratur om kvinneorganisasjoner, frivillig arbeid, bygdesamfunn og kvinners tilhørighet i distriktene. Formålet har vært å gi et kunnskapsgrunnlag for å forstå hvilken rolle kvinneorganisasjoner spiller i bygdene, og hvilke trender, utfordringer og kunnskapshull som preger feltet. Gjennomgangen omfatter vitenskapelige artikler, offentlige utredninger, rapporter og masteroppgaver publisert i de to siste tiårene. Datainnsamlingen ble gjort gjennom søk i en rekke forskningsdatabaser. Søkeordene ble valgt med utgangspunkt i oppdragets problemstillinger og brukt både på norsk og engelsk. På norsk ble det søkt etter uttrykk som «frivillige kvinneorganisasjoner bygd», «unge kvinner bygdesamfunn trivsel», «kvinneorganisasjoner vs. blandede fordeler» og «demografiske utfordringer bygdekvinner». De engelske søkeordene inkluderte blant annet “women’s voluntary organizations rural areas”, “young women rural quality of life”, “women- vs. mixed organizations benefits” og “rural depopulation women’s role”. Etter den innledende kartleggingen ble de mest relevante kildene valgt ut for videre analyse.

Kildene ble gjennomgått og analysert ved hjelp av kvalitativ koding i to trinn. Først ble det brukt en deduktiv tilnærming, der de fire forskningsspørsmålene fra oppdragsbeskrivelsen dannet rammen for kodeskjema. Deretter ble det lagt til en induktiv fase, der nye mønstre og tema ble identifisert på tvers av kildene. Til sammen ble det identifisert fem hovedkoder og 23 underkoder. Disse strukturene har dannet grunnlaget for analysen og oppbyggingen av rapporten. Ettersom kunnskapsgrunnlaget består av eksisterende forskning og dokumentanalyse, gir resultatene et oppdatert bilde av feltet, men uten nye empiriske data. Dette notatet må derfor forstås som en kunnskapsstatus og ikke en full empirisk undersøkelse.

Referanseliste

- Ali, P. S. (2023). *Role of non-governmental organizations in rural development. International Journal of Social Science and Humanities*, 5(3), 13–16.
- Andersen, S. (2016). *Frivillig i bygda: Aktiviteter og frivillige ved frivilligsentralane i Sogn og Fjordane*[Masteroppgåve, Høgskulen i Volda]. Høgskulen i Volda.
- Bjørkhaug, H., & Blekesaune, A. (2007). *Masculinisation or professionalisation of Norwegian farm work: A gender neutral division of work on Norwegian family farms? Journal of Comparative Family Studies*, 38(3), 423–434. <https://doi.org/10.3138/jcfs.38.3.423>
- Elvenes, S. (2010). *"Fellesskap gir styrke": Kvinnenettverk som bygdeutviklingsaktør*[Mastergradsoppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse, Universitetet i Tromsø]. Munin Open Research Archive.
- Eriksen, I. M., & Andersen, P. L. (2021). *Ungdoms tilhørighet, trivsel og framtidsplaner i Distrikts-Norge: En flermethodisk analyse av betydningen av bosted, kjønn og sosioøkonomiske ressurser*(NOVA Rapport 2/2021). Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet.
- Eriksen, I. M., & Andersen, P. L. (2023). *The gendered district effect: Psychosocial reasons why girls wish to leave their rural communities. Journal of Youth Studies*.
- Foster, M. K., & Meinhard, A. G. (2005). Women's voluntary organizations in Canada: Bridgers, bonders, or both? *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 16(2), 153–166. <https://doi.org/10.1007/s11266-005-5695-0>

- Goldín, L., Rosenbaum, B., & Eggleston, S. (2006). Women's participation in non-government organizations: Implications for poverty reduction in precarious settlements of Guatemala City. *City & Society*, 18(2), 260–287.
- Heggem, R., & Bjørkhaug, H. (2006). *Kvinner i landbruket: Tilpasning til eller utfordring av en etablert mannlig driftskultur?* (Rapport 13/06). Norsk senter for bygdeforskning. <https://ruralis.no/wp-content/uploads/2017/05/147ab1191ce209-1.pdf>
- Hoel, H. M., & Taube, E. T. (Eds.). (2012). *Fortid* [Nr. 4, 9. årgang]. Historiestudentenes tidsskrift, Universitetet i Oslo.
- Karlsen, K. A., & Myreng, K. (2021). *Unge voksnes motivasjon for å bo i Nord-Norge: En studie av aldersgruppa 19–35 år med tilknytning til landsdelen* [Masteroppgave i ledelse, UiT Norges arktiske universitet]. Munin Open Research Archive.
- Little, K. (1957). The role of voluntary associations in West African urbanization. *American Anthropologist*, 59(4), 579–596.
- Lorentzen, H. (2010). *Frivilligsentralen mellom stat, kommune og sivilsamfunn* (Rapport 2010:13). Institutt for samfunnsforskning.
- Løken, S. (2023). *Hvilke erfaringer og refleksjoner gjør kvinner i fiskeriorganisasjonene seg om betydningen av kjønn for rekruttering og arbeid i organisasjonene? Hvordan er prosessene i fiskeriorganisasjonene kjennede?* [Masteroppgave i fiskeri- og havbruksvitenskap, UiT Norges arktiske universitet]. Munin Open Research Archive.
- Mortensholm, E. E. (2014). *Kjerringa mot strømmen: En kvalitativ analyse av hvordan høyt utdannede kvinnelige tilbakeflyttere posisjonerer seg til bygda* [Masteroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)]. NTNU Open.
- Myhr, A. I. (2021). Om å være ung i Distrikts-Norge: Kunnskapsgrunnlag for Ungdommens distriktspanel. Distriktssenteret – Kompetansesenter for distriktsutvikling.
- NOU 2020: 15. (2020). Det handler om Norge: Bærekraft i hele landet. Utredning om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene [Utredning]. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Regjeringen. (2023, 4. september). *Svar på skriftleg spørsmål om likestilling i landbruket*. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/svar-pa-skriftleg-sporsmal-om-likestilling-i-landbruket/id2993010/>
- Shepard, B. (2004). In search of self: A qualitative study of the life-career development of rural young women. *Canadian Journal of Counselling*, 38(2), 75–90.
- Shucksmith, M. (2004). Young people and social exclusion in rural areas. *Sociologia Ruralis*, 44(1), 43–59.
- Suliburska, J., Bogdański, P., Pupek-Musialik, D., Glód-Nawrocka, M., Krauss, H., & Piątek, J. (2012). Analysis of lifestyle of young adults in the rural and urban areas. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*, 19(1), 135–139.
- Tanwir, M., & Safdar, T. (2013). The rural woman's constraints to participation in rural organizations. *Journal of International Women's Studies*, 14(3), 210–229.
- Vidickienė, D. (2017). Attractiveness of rural areas for young, educated women in post-industrial society. *Eastern European Countryside*, 23(1), 171–190.
- Vollum, E. (2024). *Kommunesammenslåing i Orkland: Sentralisering og dens innflytelse på lokalsamfunn* [Bacheloroppgave, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)]. NTNU Open.
- Weinberger, K., & Jütting, J. P. (2001). Women's participation in local organizations: Conditions and constraints. *World Development*, 29(8), 1391–1404. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(01\)00049-3](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(01)00049-3)

